

Список використаних джерел:

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 16. Ст. 70.
2. Про схвалення Стратегії інтегрованої автоматизованої системи радіаційного моніторингу на період до 2024 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.04.2022 року № 323-р. *Урядовий кур'єр*. 2022. 12 травня (№ 107).
3. Шутяк С. Доступ до правосуддя у справах із захисту довкілля / за заг. ред. О. Кравченко. Львів, «Манускрипт», 2021. 148 с.
4. Землі сільськогосподарського призначення: права громадян України : наук.-навч. посіб. / за ред. докт. юрид. наук, проф. Н. І Титової. Львів : ПАІС, 2005. 368 с.
5. Васильєв С. В. Цивільний процес : навч. посіб. Х. : Одиссей, 2008. 480 с.
6. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2020 році (проект). URL: <https://mepr.gov.ua>
7. Калишук Л. А. Вибір способу захисту екологічних прав громадян та критерії його ефективності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2014. № 10–2. Том 2. С. 24–27.

Ключові слова: екологічні права громадян, екологічні спори, форми захисту екологічних прав, судовий захист, способи захисту екологічних прав.

Key words: environmental rights of the citizens, environmental disputes, forms of protection of environmental rights, judicial protection, methods of protection of environmental rights.

ПЛАТОНОВА ЄВГЕНІЯ ОЛЕГІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГІЇ ДОВКІЛЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Необхідною умовою гармонійного економічного та соціального розвитку України в умовах її євроінтеграції є забезпечення енергетичної безпеки та раціонального використання енергетичних ресурсів. З метою уникнення залежності нашої держави від зовнішніх постачань енергетичної сировини, необхідно підвищувати рівень енергоефективності та сприяти поширенню використання екологічно чистих технологій альтернативної енергетики, зокрема енергії довкілля. До природних енергетичних джерел довкілля належать тепло атмосферного повітря, води річок, морів, верхнього шару ґрунту та ґрунтові води.

Використання геотермальної, гідротермальної та аеротермальної енергії в Україні є одним з перспективних напрямів розвитку альтерна-

тивних джерел енергії, оскільки наша держава є членом Енергетичного співтовариства і відповідно до прийнятих зобов'язань в 2020 році обов'язкова частка відновлювальної енергії в загальній структурі енергоспоживання повинна складати 11 відсотків. Такі зобов'язання продиктовані положеннями Директиви 2009/28/ЕС про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел, план заходів з імплементації якої був затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів у 2014 році [1]. Проте, процес розвитку відновлюваної енергетики відбувається дуже повільно, адже частка енергії, виробленої з відновлюваних джерел у загальному обсязі енергії станом на початок 2020 року складала лише близько 8,1 %.

Необхідність дотримання та виконання міжнародних зобов'язань в енергетичній сфері, технологічний розвиток, існуючі в цивілізованому світі механізми стимулювання розвитку виробництва теплової енергії з природних низькопотенціальних джерел вимагають впровадження і в нашій державі дієвого правового регулювання в сфері використання енергії довкілля.

За даними Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України річний технічно-досяжний енергетичний потенціал енергії довкілля в Україні складає 12,6 млн т н.е. на рік, а його використання дозволить заощадити близько 15,6 млрд м. куб. природного газу. При цьому найбільш ефективне використання цієї енергії досягається шляхом використання теплових насосів, які можуть працювати як для обігріву, так і для охолодження. У розвинутих країнах (США, Китаї, Швеції, Німеччині, Франції), теплонасосні технології для обігріву та гарячого водопостачання будівель використовують досить давно, тобто, їх ефективність доведена на практиці. Основними перевагами теплових насосів над іншими джерелами теплової енергії для комунальних потреб вважається їх економічна ефективність, екологічна чистота, безпека та надійність [2].

Про доцільність використання в умовах України аеротермальної, гідротермальної та геотермальної енергії для виробництва теплової енергії з відновлюваних джерел енергії, наголошено в проєкті розпорядження Кабінету Міністрів України «Про Національний план дій з розвитку відновлюваної енергетики на період до 2030 року». В ньому зазначено, що в 2020 році валовий кінцевий обсяг споживання енергії з відновлюваних джерел у системах опалення та охолодження становив щодо термальної енергії Землі за рахунок теплових насосів – 52 тис. т н. е., в тому числі аеротермальної – 36 тис. т н. е., геотермальної – 10 тис. т н. е., гідротермальної – 6 тис. т н. е. [3].

Аналіз сучасного енергетичного законодавства надає підстави відзначити, що підвалини правового регулювання використання енергії довкілля фрагментарно містяться лише в Законі України «Про альтернативні джерела енергії» від 20 лютого 2003 року [4]. Зокрема, певні позитивні зрушення в напрямку встановлення правових базових засад у цій сфері, відбулися у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про альтернативні джерела енер-

гії» щодо віднесення теплових насосів до обладнання, яке використовує відновлювані джерела енергії» від 1 листопада 2016 року [5]. Прийняття цього Закону було обумовлено необхідністю забезпечення виконання взятих на себе Україною зобов'язань щодо адаптації національного законодавства до законодавства Енергетичного Співтовариства, зокрема Директиви Європейського Парламенту та Ради 2009/28/ЄС про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії, а саме врегулювання питання належності енергії, що використовується тепловими насосами, до енергії з відновлюваних джерел.

Новації, внесені до Закону України «Про альтернативні джерела енергії», полягали в наступному. *По-перше*, були надані визначення термінів: геотермальної енергії, гідротермальної енергії та аеротермальної енергії (ст. 1). Всі перелічені види енергії уявляють собою енергію, що накопичена в формі теплової енергії: геотермальна енергія – під твердим шаром земної поверхні; гідротермальна енергія – в поверхневих водах; аеротермальна енергія – у повітряному середовищі. *По-друге*, отримана за допомогою теплових насосів аеротермальна, гідротермальна або геотермальна тепла енергія відноситься до такої, що видобута з відновлюваних джерел енергії за умови, що кінцевий вихід енергії значно перевищує первинне споживання енергії, потрібної для приведення в дію теплових насосів (ст. 10).

Обчислення частки енергії, виробленої тепловими насосами, з метою формування звіту для Енергетичного Співтовариства про досягнутий прогрес у сприянні та використанні енергії з відновлюваних джерел, здійснюється згідно методики, затвердженої Наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 12 березня 2018 р. № 52. Теплові насоси в залежності від виду теплоносіїв для вилучення/віддачі теплоти поділяються на класи: «ґрунт-повітря», «ґрунт-вода», «вода-повітря», «вода-вода», «повітря-повітря», «повітря-вода». Так, аеротермальні теплові насоси як низькопотенційне джерело використовують повітря (найбільш розповсюджені в Європі), водяні теплові насоси використовують енергію води природних і штучних водойм, а геотермальні теплові насоси базуються на використанні енергії ґрунту та ґрунтових вод. Разом з цим, незважаючи на явні переваги теплонасосні технології ще не знайшли належного поширення в Україні.

З огляду на сучасні пріоритети енергетичної та довкілля національної політики в контексті євроінтеграційних процесів, вбачаємо за доцільне, здійснення системного удосконалення правового регулювання відносин у сфері використання енергії довкілля в Україні. На наш погляд, вкрай необхідним є розробка державної стратегії розвитку та використання енергії довкілля, а також дієвого механізму правового забезпечення державної підтримки розвитку виробництва теплової енергії з природних енергетичних джерел довкілля.

Список використаних джерел:

1. Про Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 року № 902-р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 81. Ст. 2298.
2. Енергія довкілля / Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. URL: <https://saee.gov.ua/uk/ae/termo-energy> (дата звернення 20.05.2022).
3. Проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про Національний план дій з розвитку відновлюваної енергетики на період до 2030 року» від 20 січня 2022 року / URL: <https://saee.gov.ua/uk/content/elektronni-consultatsii> (дата звернення 25.05.2022).
4. Про альтернативні джерела енергії: Закон України від 20 лютого 2003 року. *Офіційний вісник України*. 2003. № 12. Ст. 522.
5. Про внесення змін до Закону України «Про альтернативні джерела енергії» щодо віднесення теплових насосів до обладнання, яке використовує відновлювані джерела енергії»: Закон України від 01 листопада 2016 року. *Офіційний вісник України*. 2016. № 98. Ст. 3179.

Ключові слова: альтернативні джерела енергії, енергія довкілля, теплові насоси, геотермальна енергія, гідротермальна енергія.

Key words: alternative energy sources, environmental energy, heat pumps, geothermal energy, hydrothermal energy.

ЧУМАЧЕНКО ІННА ЄВГЕНІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права,
кандидат юридичних наук, доцент*

ДО ПИТАННЯ ОХОРОНИ ВНУТРІШНІХ МОРСЬКИХ ВОД ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОГО МОРЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Проблема охорони внутрішніх морських вод та територіального моря є вкрай важливою з огляду на їх незадовільний екологічний стан та зростання загроз від антропогенного навантаження на Азовське та Чорне моря. Проте, надзвичайну актуальність це питання обрало у зв'язку із збройною агресією РФ, наслідком якої стало нанесення непоправної шкоди довкіллю в цілому та зокрема морському середовищу.

Головні засади розвитку морської природоохоронної політики України визначені розпорядженням КМ України від 11 жовтня 2021 р. «Про схвалення Морської природоохоронної стратегії України». Стратегічні цілі морської природоохоронної політики та пріоритетні завдання спрямовуються на досягнення та підтримання «доброго» екологічного стану Чорного та Азовського морів відповідно до Рамкової директиви про морську стратегію з урахуванням пунктів 6 і 14 Цілей сталого